

Araştırma Makalesi
Research Article

Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Yıl: 2022 Cilt-Sayı: 15 (2) ss: 296–310

Academic Review of Economics and Administrative Sciences
Year: 2022 Vol-Issue: 15(2) pp: 296–310

<http://dergipark.org.tr/tr/pub/ohuiibf>

ISSN: 2564-6931

DOI: 10.25287/ohuiibf.946365

Geliş Tarihi / Received: 01.06.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 25.02.2022

Yayın Tarihi / Published: 30.04.2022

OLUMLU ÇOCUKLUK YAŞANTILARININ BİREYSEL YARATICILIKLA İLİŞKİSİNDE ÖZ-SAYGININ ARACILIK ETKİSİ*

Sinem TAŞ¹

Öz

Olumlu çocukluk yaşantıları bireylerin öz-saygı ve bireysel yaratıcılık düzeylerinin belirleyicisi konumundadır. Ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki olumlu veya olumsuz davranışlar çocukluk yaşantılarının mesajını taşımaktadır. Bu durumu sınamak ve ilgili kavramların ilişkisini tespit etmek amacıyla Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi lisans öğrencileri üzerinde bir araştırma yürütülmüştür. Kolayda örnekleme yöntemi ve anket tekniği kullanılarak toplamda 327 kişiden veri toplanmıştır. Yapılan korelasyon analizleri sonucunda olumlu çocukluk yaşantıları, bireysel yaratıcılık ve öz-saygı değişkenleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında regresyon analizleri yapılmış ve önemli bulgulara ulaşılmıştır. Olumlu çocukluk yaşantılarının hem bireysel yaratıcılığı hem de öz-saygıyı pozitif şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Öz-saygının da bireysel yaratıcılığı olumlu yordadığı saptanmıştır. Dikkat çekici bir bulgu olarak da olumlu çocukluk yaşantılarının bireysel yaratıcılık üzerindeki etkisinde öz-saygının aracılık etmesidir. Ancak bu etkinin kısmi aracılık etkisi olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle, olumlu çocukluk yaşantılarının öz-saygı düzeyini artırması nedeniyle bireysel yaratıcılık üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılabılır. Diğer bir ifadeyle, olumlu çocukluk yaşantıları çocuğun öz-saygısını güçlendirerek bireysel yaratıcılığının aktif olmasında önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla bireylerin çocukluk dönemlerinde deneyimledikleri olumlu duygu ve yaşantıların yetişkinlik dönemleri için önemli sonuçlar doğurduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler : Olumlu Çocukluk Yaşantıları, Öz-saygı, Bireysel Yaratıcılık.

Jel Sınıflandırması : D23, M10, M12.

* İlgili çalışmada 06.04.2021 tarih ve E-18457941-050.99-8606 sayılı Artvin Çoruh Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır.

¹ Hopa Meslek Yüksekokulu İnsan Kaynakları Yönetimi Yüksek Lisans Programı, sinemoren@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0469-5949.

Atıf / Citation (APA6):

Taş, S. (2022). Olumlu çocukluk yaşantılarının bireysel yaratıcılıkla ilişkisinde öz-saygının aracılık etkisi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 296–310. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.946365>.

MEDIATING EFFECT OF SELF-ESTEEM IN THE RELATIONSHIP BETWEEN POSITIVE CHILDHOOD EXPERIENCES AND INDIVIDUAL CREATIVITY

Abstract

Positive childhood experiences are the determinants of individuals' self-esteem and individual creativity levels. Positive or negative behaviors in adulthood carry the message of childhood experiences. In order to test this argument and to investigate the relationship of related concepts, a study was conducted on undergraduate students of the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Burdur Mehmet Akif Ersoy University. Data were collected from a total of 327 people using the convenience sampling method and survey technique. As a result of the correlation analysis, it was revealed that there was a significant and positive relationship between positive childhood experiences, individual creativity and self-esteem variables. In addition, regression analyzes were performed and important findings were obtained. It has been determined that positive childhood experiences positively affect both individual creativity and self-esteem. It has been determined that self-esteem also positively predicts individual creativity. Another remarkable finding is that self-esteem mediates the relationship between positive childhood experiences with individual creativity. However, this effect was found to be partially mediated. Based on this, it can be concluded that positive childhood experiences have a significant effect on individual creativity as a result of increasing the level of self-esteem. In other words, positive childhood experiences play an important role in strengthening the child's self-esteem and activating individual creativity. Therefore, it can be said that the positive emotions and individual experiences in their childhood have important consequences for their life in adulthood.

Keywords : Positive Childhood Experiences, Self-esteem, Individual Creativity

Jel Classification : D23, M10, M12

GİRİŞ

Bireylerin davranışlarının temeli çocukluk dönemlerinde oluşmaktadır. Çocukluk döneminde edinilen tecrübeler çok iyi hatırlanmakta ve hayatın tümünü etkilemektedir (Deniz, 2020: 7; Tarhan, 2016: 185). Bu nedenle insanın tutum ve davranışlarının anlaşılabilmesi için çocukluk yaşantılarının olumlu ve olumsuz yönlerinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Bethell, Jones, Gombojay, Linkenbach, Sege, 2019: 2). Örneğin; çocukluk döneminde tecrübe edilen sevgi, saygı, hoşgörü, güven gibi duygular, bireyin hem kendisine hem de başkalarına karşı tutum ve davranışlarını etkilemektedir (Tarhan, 2016: 185). Çocukluk döneminde yaşanan olumsuz yaşantıların ise (ebeveyn ilgisizliği, ayıplanma, sürekli utanç duygusu yaşama, taciz, örselenme) yetişkinlikteki olumsuz bilişsel ve davranışsal bozuklukların sebebi olduğu görülmektedir (Akın, Uysal, Çitemel, 2013: 1543–1544).

Konu ile ilgili alanyazını araştırıldığında pek çok kuramın, merkeze çocukluk yaşantılarını koyduğu görülmektedir (Doğan & Yavuz, 2020: 315; Elkind, 1979: 27; Kâğıtçıbaşı & Cemalcılar, 2015: 259; Zincirkıran, 2008: 8). Sözelimi; Freud bir bireyin karakterinin geri dönülmez bir biçimde çocuklukta şekil aldığına inanmaktadır (Elkind, 1979: 27). Psiko-sosyal gelişim kuramı, bireysel psikoloji kuramı ve şema terapi yaklaşımı ise çocukluk yaşantılarına odaklanan yaklaşımlardır (Doğan & Aydın, 2020: 2). Yapılan pek çok araştırmada çocukluk yaşantılarının bireylerin davranışlarının biçimlenmesinde önemli bir etmen olduğu kanıtlanmıştır. Bilişsel-davranışçı gibi kuramlar ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki değişimlerde çocukluk yaşantılarının önemli rol oynadığı kabul edilmektedir (An & Cooney, 2006: 410; Manap, 2015: 822; Uyanık, Sezer, Karabulut, Koçak, 2019: 182–183).

Literatürde var olan birçok araştırma, çocukluk yaşantılarının yetişkinlikte önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır (Bethell ve ark., 2019: 1; Çelebi-Öncü, 2015; Çiçek & Çeri, 2021: 644;

Demiriz & Ulutaş, 2016: 17). Fakat yapılan araştırmaların çoğu genel olarak çocukluk yaşantılarının olumsuz deneyimlerini konu almaktadır (Çiçek & Çeri, 2021: 644; Doğan & Aydın, 2020: 3; Glaser, Van, Portegijs, Myin-Germey, 2006: 230; Taş & Yılmaz, 2020; Uyanık ve ark., 2019: 183). Bununla birlikte, günümüzde pozitif psikoloji insanların sorunlarına değil, onları mutlu eden durumlara, yani olumlu düşünme biçimlerine yönelmeyi önermektedir. Çünkü pozitif olan durumların insana daha mutlu, üretken, sosyal, esnek, özgüvenli, dayanıklı, yaratıcı, farklı ve sıra dışı düşünme yeteneği kazandırdığı kanıtlanmıştır (Türkmenoğlu, 2017: 93). Dolayısıyla çocuklukta deneyimlenen olumsuz yaşantıların araştırıldığı kadar olumlu yaşantıların da araştırılması önem taşımaktadır. Böylelikle bireyin psikolojik durumunun daha doğru değerlendirilmesi ve gelecekte daha yaratıcı bir toplumun inşa edilmesi için önemli bir adım atılmış olacağı düşünülmektedir (Doğan & Aydın, 2020: 3). Bu noktada aile önemli bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Ailenin çocuğun öz güvenini, öz saygısını ve yeterlilik inancını inşa edebilirken aynı zamanda bunları baltalayabildiği de görülmektedir (Kâğıtçıbaşı & Cemalcılar, 2015: 259; Zincirkıran, 2008: 8). Çocukluk döneminde gerek aile gerekse çevre tarafından psikolojik ihtiyaçları karşılanan çocuklar olumlu duygulardan beslenerek, gelişmektedir (Demiriz & Ulutaş, 2016: 17). Öz-saygı kişisel yeterliliği ve ana yoldan ayrılarak kalıplaşmış olan fikir ve düşüncelerden kurtulma şeklini ifade ederken (Balay, 2010: 46), bireysel yaratıcılığın gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Akalın, 2006: 50). Aile desteği ve müşfik ebeveynler çocuklardaki yaratıcı potansiyeli geliştirmektedirler (Çelebi-Öncü, 2015).

Bu çalışmanın temel amacı üniversitede lisans öğrenimi gören öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile çocukluklarında sahip oldukları olumlu yaşantıların ilişkili olup olmadığını irdelemek ve özsaygı düzeylerinin bu ilişkiyi etkileyip etkilemediğini ortaya çıkarmaktır. Nitekim olumlu çocukluk yaşantıları bireylerin yetişkinlik dönemi açısından kilit rol oynamaktadır. Kişilerin yetişkinlik dönemindeki zihinsel ve fiziksel durumlarının önemli bir belirleyicisidir. Bireylerin olumlu duyguları deneyimleyerek, pozitif bir bakış açısına sahip olmalarının yaratıcı ve yeni fikirler üretmelerine imkân tanıyan düşünme repertuarlarının gelişmesinde ve öz-saygı düzeylerinin yükselmesinde etkili olduğu görülmektedir. Ancak olumlu çocukluk deneyimlerinin, yetişkinlik dönemlerinde zihinsel ve fiziksel gelişimi ne yönde etkileyip, değiştirdiğine dair ortaya konulan çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu ifade edilmektedir (Bethell ve ark., 2019: 1; Maftai Holman, Cârliç, 2020:1). Dolayısıyla bu araştırmanın özgün olduğu ve literatüre önemli bir katkı sunacağı söylenebilir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I.I. Olumlu Çocukluk Yaşantıları

Psikolojik iyi oluş açısından olumsuz duyguların deneyimlenmemiş olması bireyin zihinsel ve fiziksel sağlığı açısından yeterli görülmemektedir (Çiçek & Çeri, 2021: 644; Çiçek, 2021: 83; Elkind, 1979: 27). Bunun yanında iyi oluş, esenlik ve dayanıklılık gibi olumlu duyguların da deneyimlenmesi gerektiği ileri sürülmektedir (Doğan & Yavuz, 2020: 314). Olumlu duyguların; umut, iyimserlik, ilgi, öz değer, öz şefkat, sevgi, minnettarlık, şükür gibi maneviyat içeren yaşantıların gelişmesine katkı sağlamaları, düşünce ve eylem repertuarını genişletmeleri (Fredrickson, 2004) ve psikolojik dayanıklılığı geliştirmeleri nedeniyle çocukluktan itibaren geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu anlamda çocuklukta deneyimlenen olumlu yaşantıların, bireyin yetişkinlik dönemindeki olumlu duygularını besleyebileceği ifade edilmektedir (Cohn, Fredrickson, Brown, Mikels, Conway, 2009: 361; Topuz, 2014: 24).

Olumlu çocukluk yaşantıları; çocuğun mutluluk, sevgi, ilgi, güven, şefkat ve takdir gibi duyguları yeterli ölçüde yaşaması ile ilgilidir. Böylece çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimi daha sağlıklı şekilde gerçekleşmektedir. Bireylerin kendi çocukluk dönemlerinin; sevgi ve güven dolu bir ortamda geçtiğine yönelik algılarının olması ve psikolojik ihtiyaçları başta olmak üzere genel ihtiyaçlarının giderildiğini düşünmeleri halinde olumlu bir çocukluk yaşantısı geçirdikleri ifade edilmektedir (Doğan & Yavuz, 2020: 315; Topuz, 2014: 24). Bu olumlu çocukluk yaşantılarının

bireyin kişiliğini ve tüm yaşamını etkilediği ileri sürülmektedir (Elkind, 1979: 27). Bireyin kişilik gelişimi, doğuştan gelen birtakım özelliklerin ve çevrenin etkisiyle şekillenmektedir. Çocuk üzerindeki çevre etkisi de ilk etapta anne-baba etkileşimi yoluyla oluşmaktadır. Ailenin yetiştirme anlayışı ve oluşturduğu psikolojik iklim çocuğun yetişkinlikte psikolojik iyi oluş açısından sağlıklı bir birey olmasını etkilemektedir (Uyanık, Sezer, Karabulut, Koçak, 2019: 182–183).

Ailesiyle olumlu ve güven temelli ilişki yaşadığını belirten yetişkin bireylerin iyi oluş ve öz yeterlilik seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (An & Cooney, 2006: 410). İyi bir ortamda ve ebeveynleriyle sağlıklı ilişkiler kurarak yetişmiş bireylerin özerklik duygularının gelişebildiği ifade edilmektedir. Ancak ebeveynlerin; baskı ve tehdit kullanarak, çocuklarına hâkimiyet kurmaları ve itaate zorlamalarının olumsuz sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Bu durum çocukların korku, endişe, yetersizlik, düşük öz-denetim ve öz kontrol duygularına yol açmaktadır. Yetişkinlikte iş hayatında bu duyguların devam edeceği ve kişinin başarısının önünde bir engel olabileceği ileri sürülmektedir (Akın ve ark., 2013: 1542; Taş & Yılmaz, 2020). Yapılan çalışmalar incelendiğinde, çocukluk yaşantılarında zorba davranışlara maruz kalmış kişilerin sonraki dönemlerinde endişe ve depresyon atakları yaşadıkları (Uyanık ve ark., 2019: 183), ebeveyn stillerinin gençlerin benlik algılarını ve psikolojik iyi oluşlarını etkilediği (Furnham & Cheng, 2000: 463), çocukluk çağında yaşanan travmaların yetişkinlik dönemlerinde ortaya çıkan stres ve olumsuz duygularla ilişkili olduğu saptanmıştır (Glaser, Van, Portegijs, Myin-Germeys, 2006: 230; Uyanık ve ark., 2019: 183).

I.II. Bireysel Yaratıcılık

Toplumlar gelişip ilerleyebilmek ve fark yaratabilmek için bireylerinin yaratıcılık özelliklerine ihtiyaç duymaktadır. Bunun için en önemli unsur ise insandır (Yenice & Yavaşoğlu, 2018: 110). İnsanlar yaratıcılık açısından farklı yeteneklere sahiptirler. Bu sebeple bireylerin yaratıcılık yeteneklerinin olup olmadığını kesin bir dille ifade etmek güçtür. Yaratıcılık kişiye özgü ve koşullar tarafından boyutu biçimlenen bir düşünce biçimidir. Yaratıcılığın koşullara duyarlı olması nedeniyle öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir yapıya sahip olduğu ileri sürülmektedir (Yıldırım, 2007: 112). Yaratıcılık kavramının tanımlanması ve anlaşılmasının zor olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte yaratıcılığın en kabul gören tanımı şu şekildedir: Yaratıcılık, bilimden sanata, eğitimden iş hayatına kadar her alanda daha önce yapılandırılmamış farklı olarak, yeni ve faydalı fikirlerin üretilmesidir. Bu yüzden bazı araştırmacılara göre yaratıcılık bir işlemdir (Amabile, 1997: 40; Kwaśniewska & Necka, 2004: 188). Bazılarına göre bir ürün veya bir eylemdir ve kişinin bir problem karşısında geliştirdiği bir çözümdür (Amabile, 1997: 40; Balay, 2010: 45–47; Erdoğan, 2006: 95–96). Yaratıcılığın örgütlerle ilgili bilinen tanımı ise ürün/hizmet üretim aşamalarında, organizasyonun amaçlarına ulaşabilmesi için yeni ve kullanışlı fikirlerin üretilmesi şeklindedir (Güngör, Küçün, Sezgin, 2018: 52; Kwaśniewska & Necka, 2004: 188). Yaratıcılık, insanın kendisini ve dünyayı değiştirme davranışdır. Bu davranış, yeni tecrübelerle, duyarlılıkla ve yeniden üretme aracılığıyla ortaya çıkmaktadır.

Yaratıcılık; sorunlara karşı duyarlı olma, zorluğu tanıma, çözüm önerileri sunma, geliştirme, test etme ve nihai sonucu ortaya koymadır. Yaratıcılık mevcut olan değerlerden katma değer üretme sürecidir (Balay, 2010: 45–47; Canal, 2017: 52).

Yaratıcılık konusuyla ilgili uzlaşılan ortak nokta, var olandan farklı bir şey yapmaktır. Yaratıcılık, bir sistemin gelişen ve değişen doğal yeteneğinin sonucudur (Erdoğan, 2006: 95; Samen, 2008: 364). Yaratıcılık bireysel olarak insan unsurunun bir ürünüdür. Bu anlamda bireysel yaratıcılık, bireyin yeni ve faydalı fikirler veya eylemler üretmesi olarak ifade edilmektedir (Amabile, 1983: 359). Bireysel yaratıcılık sezgi gücü, beceri, estetiğe duyarlılık, belirsizliğe tolerans, pratiklik ve cesaretlendirme gibi bireysel özellikleri kapsamaktadır. Bireyde bu yaratıcı kişilik özelliklerinin var olmasının, yaratıcı fikir üretimine katkı sağlayacağı ifade edilmektedir (Oldham & Cummings, 1996: 608). Bireylerin kişilik özelliklerinin yanında belli becerilere de sahip olmaları yaratıcı özelliklerine etki etmektedir. Örneğin; doğuştan gelen becerilerin, fikir üretme ve yaratıcı düşünme konularında eğitim ve deneyimin ve içsel motivasyonun yaratıcılığı desteklediği görülmektedir (Amabile, 1983; DiLiello & Houghton 2006: 322).

Yukarıdaki açıklamalar bireysel yaratıcılığın; yaratıcı potansiyel ve yaratıcı davranış olmak üzere iki farklı düzleme sahip olduğunu göstermektedir. Yaratıcı potansiyel, bireyin yaratıcı becerilerini ve yeteneklerini ifade etmektedir. Bireyin çalışma ortamı yaratıcılığı teşvik etmiyorsa, yaratıcılık potansiyelinin yaratıcı bir davranışa dönüşemeyeceği ileri sürülmektedir (DiLiello & Houghton 2006: 320). Bu anlamda yaratıcı fikirlerin davranışlara dönüşmeleri için olumlu bir ortam, içsel enerji ve destekleyici bir yönetim anlayışının olması gerekmektedir. Bireylerin, pozitif bir ortamda ve yüksek düzeyde içsel motivasyona sahip olduklarında yüksek düzeyde yaratıcılık özellikleri sergiledikleri görülmektedir (Oldham & Cummings, 1996: 608).

I.III. Öz-saygı

Benliğin en yaygın kullanılan kavramı olan öz-saygı, uzun zamandır birçok araştırmacı tarafından incelenmektedir. Geçen zaman zarfında bu kavram üzerinde geniş bir şekilde çalışılmıştır (Barutçu-Yıldırım & Demir 2017: 688; Yıldırım, Taş, Çiçek, 2019: 132). Öz-saygı kavramının alanyazında öz-değer ve benlik saygısı şeklinde de ele alındığı görülmektedir (Doğan, 2021).

Öz-saygı, bireyin genel öz-değer duygusu olarak tanımlanmaktadır (Heatheron & Ambady, 1993: 5). Öz-saygı bireyin kendi özünü kabul etmesi, sahip olduğu yetenekleri doğru okuyup bireysel bir değerlendirme yapması ve bireyin kendini sevip kabul etmesidir (Taşgit, 2012: 14). Bununla birlikte öz-saygı, kişinin kendisine karşı saygı ve güven duyması ve benliğine dair yaptığı değerlendirmeye ilişkilendirilmektedir. Bu sebeple kişisel bir yönü bulunmakta ve her birey için farklılık gösterdiği bilinmektedir (Vogel, Rose, Roberts, Eckles, 2014: 207). Bireyin kendini değerli, yeterli görmesine ve kendini olduğu gibi kabul etmesine ilişkin duygulardır. Bu duygular sonucunda da bireyin kendini değerli ve saygın görmesidir (Eryılmaz & Atak, 2014: 172). Bireyin kendini gururlu, gayretli ve başarılı olarak değerlendirmesidir. Bunun sonucunda ortaya çıkan bir öz beğenidir (Özkan, 1994: 4).

Öz-saygı bireyin; yaşam tatmini, sağlıklı iletişim kurabilme becerisi, çevreye uyum gösterme, amaç ve kariyer planlama gibi konularda başarılı olmasına ön ayak olmaktadır (Öner, 2019: 123). Bu açıdan bakıldığında aslında benlik saygısının bir çeşit motivasyon olduğu görülmektedir (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2015: 258). Çünkü kişilerin tutum ve davranışları, öz-saygı düzeyinin yüksek veya düşük olması durumuna göre değişmektedir (Yıldırım ve ark., 2019: 132). Yüksek öz-saygının; zihinsel, duygusal, ahlaki ve sosyal yönden olumlu gelişmelere yol açtığı görülmektedir (Güçray, 1993: 58). Öz-saygı düzeyi yüksek olan kişilerin kendilerine ilişkin olumlu değerlendirmeleri bulunmaktadır. Bu kişiler; başarı seviyelerinin yüksek, yetenekli ve çekici olduklarını düşünmektedirler (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2015: 258). Öz-saygısı yüksek olan bireyler diğerlerine kıyasla yüksek özgüven, iyimserlik ve başarıya ulaşma gibi olumlu niteliklere sahiptirler (Stenley, 2019: 47). Bu nedenle öz-saygının kişisel yeterliliğin geliştirilmesinde kilit rol oynadığı ifade edilmektedir (Akalın, 2006: 50).

Diğer yandan öz-saygısı düşük bireyler ise; kendilerini yetersiz görmekte, başarısız ve sıradan olduklarını düşünmektedirler. Hatta öz-saygıları düşük olan bireylerin aşağılık kompleksiyle karşı karşıya kaldıkları görülmektedir (Yapıcı & Kayıklık, 2005: 183-184). Düşük öz-saygı düzeyinin endişeye yol açtığından öz denetimi de engellediği ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2015: 262). Düşük benlik saygı; zayıf özgüveni, diğer bireylere bağımlılığı ve sıkılgan olmayı beraberinde getirmektedir. İç kapanmaya, otorite bağımlılığına, pasif davranışlara yol açtığı yapılan araştırmalar ile ortaya konulmuştur. İş hayatında da düşük seviyeli hedeflerin ve düşük performansın sebebi olabilmektedir. Bu durum sağlık problemlerinin, yalnızlığın ve tatminsiz bir yaşamın öngörücüsü olarak gösterilmektedir (Güçray, 1993: 59; Heatheron & Ambady, 1993: 133; Reisoğlu, Gedik, Göktaş, 2013: 153; Taşgit, 2012: 16–17).

I.IV. Olumlu Çocukluk Yaşantıları, Bireysel Yaratıcılık ve Öz-Saygı İlişkisi

Çocukluk döneminde yaşanan pek çok deneyim, bireyin karakterini inşa etmektedir. Dolayısıyla çocukluk çağının, bireylerin yetişkinlik dönemindeki zihinsel ve fiziksel hallerinin temel belirleyicisi olduğu söylenebilmektedir (Doğan & Yavuz, 2020: 315). Çocukların yetişkinlikte kendilerini mutlu ve yeterli hissetmelerinde destekleyici ve müşfik ebeveynlerin önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveyn tutumları ve aile ortamı; çocuğa özgüven, özerklik, özsaygı ve psikolojik iyi oluş kazandırmaktadır. Böyle bir ortamda çocuklar olumlu duygularla beslenmektedirler. Dolayısıyla yetişkinlik dönemlerinde de devam eden bu olumlu duyguların, kişilerin düşünme repertuarlarının genişlemesine, sıra dışı ve esnek düşüncelerine, farklı sorunlara daha yaratıcı çözümler üretmelerine zemin hazırladıkları genişletme ve inşa kuramı (Fredrickson, 2004) çerçevesinde ifade edilebilir.

Ebeveyn tutumu ve aile ortamının bireylerin kişilik özellikleri ve psikolojik durumları üzerinde oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır (Şahin, 2018: 63). Aile ortamında; sevgi, açık iletişim, güven, duygusal yakınlık ve değer verme gibi olumlu tutum ve davranışlara şahit olan çocukların daha mutlu olduğu görülmektedir. Fakat çocuğun fikirlerini önemsemez, onu ihmal eder, başarılarını takdir etmez ve sürekli eleştirirlerse çocuk kendi potansiyelinin farkına varamayacaktır. Öğrenilmiş çaresizliğe kapılacaktır ve karşılaştığı sorunlar için çözüm üretmekten vazgeçme eğiliminde olacaktır. Öte yandan ebeveynleri tarafından değer gördüklerini ve sevildiklerini hisseden çocukların, öz-saygıları gelişmekte ve güven duyguları güçlenmektedir (Carr, 2016: 286; Demiriz & Ulutaş, 2016: 17; Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2015: 259). Nitekim çocukların ileriki yaşlarında farkındalık bilinciyle hareket etmesinde çocukluk yaşantılarının etkisinin büyük olduğu görülmektedir (Taş & Yılmaz, 2020: 1094). Bu durumun bireysel yaratıcılığın da önemli bir zeminini oluşturduğu görülmektedir.

Ebeveynlerinin kendisini sevdiğini, kendisine güvendiklerini ve kendisiyle ilgilendiğini gören çocuğun öz değer duygusu gelişmektedir. Çocuk kendini ilgiye ve sevgiye layık bir birey olarak görmeye başlamaktadır. Aksine, ebeveynleri tarafından aşırı düzeyde eleştirilen çocuklarda yüksek düzeyde depresyon ve düşük öz-saygı görülmektedir (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2015: 259). Bu bağlamda insanların yetiştiği ortamın, onların kimliklerinin ve özsaygılarının şekillenmesinde önemli rol oynadığı ifade edilebilir. Gelecekte öz saygısı yüksek, yaratıcı fikir ve eylemlerde bulunan bireylerin yetişmesi için ev ortamındaki ebeveynlerin anahtar unsur oldukları ifade edilmektedir (Temel & Aksoy, 2001: 27; Zincirkıran, 2008: 8).

Öz-saygının, tamamen aile sevgisiyle birlikte iyi bir eğitimin ürünü olduğu (Zincirkıran, 2008: 8) ve bireyin kendine olan güveninin ve öz yeterliliğinin geliştirilmesinde önemli rol oynadığı ifade edilmektedir. Öz-saygı kişide merak, ilgi, yaratıcılık, öz kontrol, motivasyon ve daha zor hedefleri başarma isteğini uyandırmaktadır (Akalin, 2006: 50). Bu bağlamda çocuklara öz-saygı duygusu kazandırılarak, onların öğrenme, motivasyon, sevme ve yaratma yeteneği güçlendirilebilmektedir. Çocuklara özgürlük tanıyan, risk almalarına fırsat veren ve yeni fikirler üretmelerini sağlayan ortamlar sunulduğunda çocuklardaki yaratıcı potansiyelin geliştiği ortaya konulmuştur (Çelebi-Öncü, 2015). Bu açıklamalardan yola çıkılarak olumlu çocukluk yaşantılarının; bireysel yaratıcılık ve öz-saygı için bir kuluçka görevi gördüğü söylenebilir. Buradan hareketle şu hipotezler geliştirilmiştir:

H1: Olumlu çocukluk yaşantıları bireysel yaratıcılığı olumlu yönde etkilemektedir.

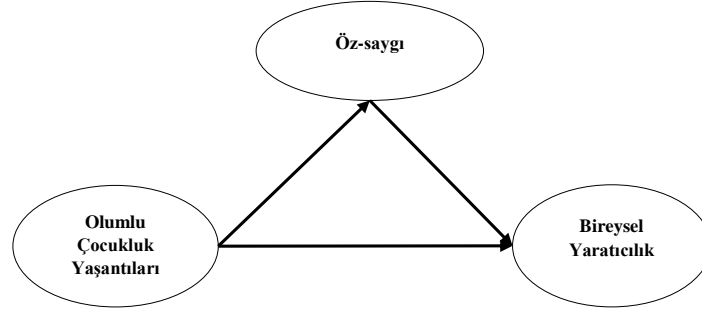
H2: Olumlu çocukluk yaşantıları öz-saygıyı olumlu yönde etkilemektedir.

H3: Öz-saygı bireysel yaratıcılığı olumlu yönde etkilemektedir.

H4: Olumlu çocukluk yaşantıları ve bireysel yaratıcılık ilişkisinde öz-saygının aracılık etkisi vardır.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde; hipotezler doğrultusunda geliştirilen model, araştırmanın örneklemini, veri toplama araçları, yapılan analizler ve araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Araştırmanın amacından ve hipotezlerinden yola çıkılarak geliştirilen modeli şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Geliştirilen Modeli

II. I. Araştırmanın Örneklemini

Araştırmanın örneklemini; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (MAKÜ) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören lisans öğrencileridir. Kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak anket tekniğiyle katılımcılara ulaşılmıştır. Bu çalışmada 327 kişiden veri toplanmıştır. Uç değer olduğu kabul edilen bir anketin olmaması nedeniyle tüm anketler analize dâhil edilmiştir.

Demografik özellikleri bağlamında örneklem şu şekilde bir dağılım göstermektedir: Katılımcıların 258’i (%78,9) kadın, 69’u (21,1%) ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu katılımcıların 87’si (%26,6) 20 yaş ve altı, 134’ü (% 41) 21-25 arası ve 106’sı (% 32,4) ise 25 ve üstü yaş aralığında yer almaktadır. Bunun yanında katılımcıların çocukluklarının geçtiği yer de sorulmuştur. Buna göre öğrencilerin 86’sının (%26,3) köy/kasaba, 85’inin (%26) ilçe ve 156’sının (%47,7) ise il gibi yerleşim yerlerinde çocukluklarını geçirdikleri tespit edilmiştir.

II.II. Araştırmanın Veri Toplama Araçları ve Faktör Analizleri

Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği: Tek faktörden ve 22 maddeden oluşan bu ölçek Doğan ve Aydın (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte 5’li Likert tipinde bir puanlama kullanılmaktadır. Ölçekte çocukluk yaşantılarıyla ilgili ifadeler bulunmaktadır. Katılımcılardan ölçekteki soruları 11 yaşından önceki yaşantılarını düşünerek cevaplamaları istenmektedir.

Benlik Saygısı Ölçeği: Katılımcıların öz saygı düzeylerini ölçmek için Rosenberg tarafından geliştirilmiş 10 maddelik bir ölçektir. Bu ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması, Tukuş (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçekte 4’lü bir Likert derecelendirme kullanılmıştır.

Bireysel Yaratıcılık Ölçeği: Bireysel yaratıcılık ile ilgili toplam 16 sorudan oluşan bu ölçek, Balay (2010) tarafından geliştirilmiştir. Bireylerin, bireysel yaratıcılıklarını tespit etmek üzere geliştirilen bu ölçekte 5’li Likert tipi bir derecelendirme kullanılmaktadır.

Ölçeklerin yapısal özelliklerini ve maddelerin faktör yüklerini ortaya koymak için Doğrulayıcı Faktör Analiz (DFA) yapılmıştır. DFA analizi için IBM AMOS 23 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını ortaya koyan; skewness ve kurtosis değerlerinin -1 ile +1 arasında olmasından dolayı Maximum Likelihood hesaplama yöntemi uygulanmıştır (Gürbüz & Şahin, 2015: 208–210). İlk etapta olumlu çocukluk yaşantıları ölçeği sınanmıştır. Analiz sonucunda uyum iyiliği değerlerinin modifikasyona ihtiyacının olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla indeksleri

daha da iyileştirmek için Ç1↔Ç3, Ç1↔Ç9, Ç3↔Ç5, Ç5↔Ç20, Ç8↔Ç12, Ç9↔Ç15, Ç13↔Ç18, Ç19↔Ç20, Ç21↔Ç22 maddeleri arasında modifikasyon işlemi yapılarak birbirine bağlanmıştır. Bunun yanında faktör yüklerinin arzu edilen değerlere sahip olmaması nedeniyle Ç2 ve Ç4 maddeleri analiz dışına tutulmuştur. İkinci etapta öz-saygı ölçeğine ilişkin DFA analizi yapılmıştır. Bu ölçekte S3↔S5, S3↔S9 ve S6↔S7 maddeleri arasında modifikasyon işlemi uygulanmıştır. Üçüncü etapta ise bireysel yaratıcılık ölçeği değerlendirilmiştir. Bu ölçekte de B2↔B3, B13↔B14 ve B15↔B16 maddeleri arasında modifikasyon işlemi uygulanarak birbirine bağlanmıştır. DFA analizleri neticesinde ulaşılan uyum indeksleri Tablo 1’de sunulmuştur (Gürbüz, 2019: 36).

Tablo 1. DFA Modellerinin Uyum İyiliği Değerleri

	X ²	df	p	X ² /df	GFI	CFI	SRMR	RMSEA
Olumlu Çocukluk Yaşantıları	493,99	161	,00	3,07	,87	,95	,03	,08
Öz-Saygı	91,35	31	,00	2,95	,95	,96	,06	,08
Bireysel Yaratıcılık	243,45	101	,00	2,41	,91	,94	,04	,07

Tablo 1’de gösterilen uyum değerleri, ölçeklerin faktör analizi modellerinin yapısal olarak kabul edilebilir düzeyde anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu aşamadan sonra ölçeklerin Cronbach’s Alpha güvenilirlik değerleri incelenerek, analizler için örtük değişkenler oluşturulmuştur. Elde edilen bu sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

II.III. Araştırmanın Bulguları

Demografik değişkenler bağlamında yapılan fark analizlerinde (Bağımsız Örneklem T testi ve ANOVA Analizi) anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$). Bu nedenle analizlerle ilgili bir tablonun verilmesine ihtiyaç duyulmamıştır.

DFA sonucunda oluşturulan örtük değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak amacıyla test yapılmıştır. Korelasyon analiziyle ilgili ulaşılan bulgularla birlikte değişkenlerin ortalamaları ve Cronbach’s Alpha güvenilirlik değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Korelasyon, Ortalamalar ve Cronbach’s Alpha Güvenirlik Değerleri Tablosu

	Ort.	S.S.	1	2	3
1. Olumlu Çocukluk Yaşantıları	3,77	1,03	,970		
2. Öz-Saygı	3,05	,63	,288**	,867	
3. Bireysel Yaratıcılık	4,05	,63	,357**	,468**	,922

** $p<.01$
Güvenirlik değerleri koyu renkte gösterilmiştir.

Tablo 2’de verilen değerlere göre, en yüksek ortalamanın bireysel yaratıcılık (Ort.=4,05, S.S.=,63) değişkenine ait olduğu saptanmıştır. İkinci sırada olumlu çocukluk yaşantılarının (Ort.=3,77, S.S.=1,03) ve üçüncü sırada ise öz-saygının (Ort.=3,05, S.S.=,63) olduğu görülmektedir.

Güvenirlik değerleri değerlendirildiğinde değişkenlerin tümünün yüksek düzeyde güvenilirlik düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Aynı zamanda araştırmanın değişkenleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($p<.01$). Bu ilişkinin varlığı değişkenler arasında etkinin de olabileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle regresyon testi uygulanarak, ulaşılan sonuçlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Regresyon Testi Bulguları

	Öz-Saygı			Bireysel Yaratıcılık		
	β	<i>p</i>	S.H.	β	<i>p</i>	S.H.
Olumlu Çocukluk Yaşantıları	,288	,00	,032	,357	,00	,032
Regresyon Modelin Özeti	R ² =,083; Adj.R ² =,080; F=29,474; <i>p</i> =,00			R ² =,128; Adj.R ² =,125; F=47,579; <i>p</i> =,00		
Öz-Saygı	Bireysel Yaratıcılık			Regresyon Modelin Özeti		
	β	<i>P</i>	S.H.	R ² =,219; Adj.R ² =,216; F=90,941; <i>p</i> =,00		
	,468	,00	,049			

Tablo 3'ün ilk bölümünde olumlu çocukluk yaşantılarının öz-saygı ve bireysel yaratıcılık üzerindeki etkisine ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre olumlu çocukluk yaşantılarının hem öz-saygıyı (β =,288; *p* =,00) hem de bireysel yaratıcılığı (β =,357; *p* =,00) anlamlı ve pozitif şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Tablonun ikinci bölümünde ise öz-saygının bireysel yaratıcılığı (β =,468; *p* =,00) anlamlı ve pozitif şekilde etkilediği görülmektedir.

Bu çalışmada olumlu çocukluk yaşantıları ve bireysel yaratıcılık ilişkisinde öz-saygının aracılık rolünün olup olmadığını tespit etmek amacıyla Process Makrosu kullanılmıştır (Hayes, 2013: 16). Burada anlamlılığı test etmek amacıyla güven aralığının alt (LLCI) ve üst (ULCI) değerleri incelenmektedir. Aracılık etkisinin varlığından söz edebilmek için güven aralığının sıfır değerinin dışında olması gerekmektedir. Bu değerlerin her ikisinin de ya sıfırdan küçük ya da sıfırdan büyük olması gerekmektedir (Gürbüz, 2019: 57).

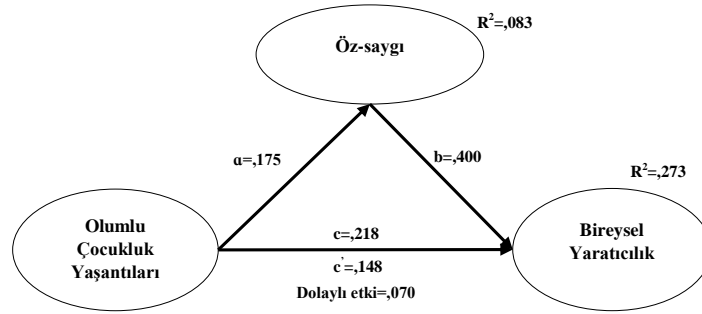
Bu çalışmada Process Makrosunun model 4 aracılık modeli kullanılarak (Hayes, 2013: 105-113; Gürbüz, 2019: 60) ortaya konulmaya çalışılmıştır. 327 kişilik veri seti üzerinden %95 güven aralığında ve bootstrap yöntemi ile oluşturulan 5000'lik örneklem metodu kullanılarak aracılık rolü sınanmıştır. Tespit edilen bulgular da Tablo 4'te ve Şekil 2'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Üzerindeki Etkisinde Aracılık Rolü

	Öz-Saygı (M)			Bireysel Yaratıcılık (Y)				
	β	SE	<i>p</i>	β	SE	<i>P</i>		
Olumlu Çocukluk Yaşantıları (X)	<i>a</i>	,175	,032	,000	<i>c'</i>	,148	,030	,000
Öz-Saygı (M)	-				<i>b</i>	,400	,050	,000
Sabit	<i>i₁</i>	2,394	,126	,000	<i>i₂</i>	2,267	,164	,000
	R ² =,083; F ₍₁₋₃₂₅₎ =29,474; <i>p</i> =,000			R ² =,273; F ₍₂₋₃₂₄₎ =60,725; <i>p</i> =,000				
c yolu	$\beta_{\text{Toplam etki}}$ =,218; SE =,032; <i>p</i> =,000							
M'nin aracılık etkisi	$\beta_{\text{Dolaylı etki}}$ =,070; SE =,015; %95 [CI (,0433/,1034)]							
	Sobel testi	β =,070; SE =,016; Z = 4,475; <i>p</i> =,000						

Tablo 4'te gösterilen bulgular incelendiğinde, olumlu çocukluk yaşantıları ve bireysel yaratıcılık ilişkisinde öz-saygının aracılık etkisinin olduğu görülmektedir. Çünkü gerçekleşen dolaylı (indirect) etkinin (β =,070, %95, CI [LLCI =,0433 / ULCI =,1034]) anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen CI değerlerinin her ikisi de sıfırı kapsamaması dolaylı etkinin anlamlı olduğunu göstermektedir (Gürbüz, 2019). Ancak tespit edilen bu aracılık etkisinin kısmi olduğu görülmektedir. Öz-saygının modele eklenmesi sonucunda olumlu çocukluk yaşantılarından bireysel yaratıcılığa giden

yolun anlamlılığının devam ettiği tespit edilmiştir ($\beta c' = ,148$; $p < ,05$). Aracılık etkisini test eden bu modeli ve Tablo 4'ü daha iyi görebilmek ve anlaşılır kılmak için aşağıdaki Şekil 2 sunulmuştur.

Şekil 2. Aracılık Etkisine İlişkin Model

Olumlu çocukluk yaşantıları, bireysel yaratıcılıktaki değişimin yaklaşık %8'ini ($R^2 = ,083$) açıklarken, çocukluk yaşantıları ve öz-saygının birleşik etkileri ise bireysel yaratıcılıktaki değişimin yaklaşık olarak %27'sini ($R^2 = ,273$) açıkladığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda H1, H2, H3 ve H4 hipotezlerinin desteklendiği söylenebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Alanyazın araştırıldığında çocukluk yaşantılarını araştıran birçok çalışmanın çocuklukta olumsuz yaşantıların bireyin yaşamındaki etkisini ele aldığı ifade edilmektedir (Doğan & Aydın, 2020: 3; Glaser, Van, Portegijs, Myin-Germeys, 2006: 230; Taş & Yılmaz, 2020; Uyanık ve ark., 2019: 183). Günümüzde ise insanların olumsuz yönlerine değil, onları mutlu eden durumlara yani olumlu düşünme şekillerine yönelmelerinin bir gereklilik olduğu vurgulanmaktadır (Türkmenoğlu, 2017: 93). Bu doğrultuda bu araştırmada olumlu çocukluk yaşantıları ve bireysel yaratıcılık ilişkisinde öz-saygının aracılık etkisi araştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda değişkenler arasında anlamlı ilişkiler ve etkiler tespit edilmiştir. Bu çalışmanın en önemli bulgusu da olumlu çocukluk yaşantılarının bireysel yaratıcılıkla ilişkisinde öz-saygının kısmi aracılık etkisidir. Olumlu çocukluk yaşantılarının, kısmen de olsa öz-saygıyı besleyerek bireysel yaratıcılığı arttırdığı saptanmıştır.

Çocukluk çağı yaşantılarının yetişkinlik döneminin kılavuzu olduğu aşikârdır. Çocukluk dönemi yaşantıları yetişkinlik döneminin hem olumlu hem de olumsuz bir yöne gitmesinde, bireyin pasif ya da aktif bir bireye dönüşmesinde etkilidir. Huzurlu ve güvenli bir aile ortamında yetişen bireyler yetişkinlik dönemlerinde özgüvenli, öz yeterli ve öz saygısı yüksek olmaktadır. Bu bireylerin psikolojik olarak daha mutlu olmaları nedeniyle daha esnek, yaratıcı ve sıra dışı düşünme becerisine sahip oldukları da kanıtlanmıştır (Akın ve ark., 2013: 1543–1544; Bethell ve ark., 2019: 2; Tarhan, 2016: 185; Fredrickson, 2004). Bu nedenle olumlu çocukluk deneyimlerinin hem öz-saygıyı hem de yaratıcılığı güçlendirmesi ve öz saygının da bireysel yaratıcılık üzerinde olumlu bir etkiye sahip olması normal karşılanmaktadır. Nitekim Orth, (2018: 2) yaptığı çalışmada çocukluk dönemindeki aile ortamının, daha sonraki gelişim dönemlerinde benlik saygısını yordadığını ortaya koymuştur. Olumlu bir ebeveynlik çocuğun duygusal ve bilişsel olarak gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Öz kontrol ve öz yönetim becerisini geliştirmektedir. Kontrolcü ebeveynlik ise çocukta şüphe ve korku yaratmakta, içine kapanmasına, kendini ifade edememesine ve sağlıklı bir şekilde yaratıcılığını ortaya koyamamasına yol açmaktadır (Taner, 2019: 33; Şahin, 2018: 64). Bu nedenle çocukluk

deneyimlerinin kalitesinin yetişkinlikteki yaşamın seyri için belirleyici bir faktör olduğu söylenebilmektedir (Orth, 2018: 5).

Literatürde var olan kanıtlar da olumlu çocukluk yaşantılarının, bireysel yaratıcılığı ve öz saygıyı etkilediğini ortaya koymaktadır. Olumlu çocukluk yaşantıları çocuğun öz-saygısını güçlendirerek bireysel yaratıcılığının aktif olmasında rol oynamaktadır. Nitekim yaratıcılıkla ilgili araştırmalara bakıldığında erken çocuklukta yaratıcı becerilerin daha kolay gözlemlendiği saptanmıştır. Ancak yaratıcılık yetenekleri ve becerileri güçlendirilmediğinden, “doğrusunu yap, akılsız olma, ya da bunu nasıl böyle yaparsın” gibi olumsuz tutum ve davranışlarla engellendiğinden bu yaratıcılık kaybolmaktadır (Erdoğan, 2006: 96). Ebeveyn tutumları ve aile ortamı çocuğun yaratıcılık yeteneğini geliştirerek çocuğa özgüvenli, özerk davranabilen, öz-saygısı yüksek bir kişilik kazandırmaktadır (Fredrickson, 2004).

Ebeveynlerin çocuklara destekleyici bir ortam hazırlamaları gerekmektedir. Gelecekte psikolojik olarak sağlıklı ve başarılı bir birey yetiştirmenin, o bireyin çocukluk dönemlerindeki yaşantısına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Başarılı ve yaratıcı düşünebilen bireylerin kendine değer veren ve toplumda önemli biri olduğunu düşünen kişiler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda sürekli eleştirerek ve olumsuz geri bildirim vererek çocuğun içine kapanmasına, pasifleşmesine ve özgüvenini yitirmesine yol açmamak gerekmektedir. Özetle ağaç yaşken eğilir. Aile bu ağacı ne yöne eğerse o tarafa doğru uzayıp gidecektir. Çocukların kendilerine ve topluma faydalı olmalarının hangi doğrultuda yetiştirildiğine bağlı olduğu unutulmamalıdır.

Bu araştırma, çocukluk yaşantılarının yetişkinlik dönemlerindeki yansımalarını ortaya koymaya çalışan, buzdağının sadece görünen ufak bir bölümü niteliğindedir. Bu anlamda gelecekte yapılacak araştırmalarda olumsuz çocukluk yaşantıları ele alınabilir. Çünkü madalyonun bir de öteki tarafı vardır. Boylamsal çalışmalarla çocukluktan yetişkinliğe gelinceye kadar bireyde gerçekleşen değişimler izlenebilir ve bu değişimlerin okul başarısına ve iş yaşamına yansımaları gözlemlenebilir. Nitel araştırmalarla belli konular, keşfe dayalı ve daha derinlemesine incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akalin, Ç. (2006). *Duygusal örgütsel bağlılık gelişiminde çalışanların algıladığı örgütsel destek ve ara bir değişken olarak örgüt temelli öz-saygı*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akın, A., Uysal, R., & Çitemel, N. (2013). Çocukluk deneyimleri ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4), 1541–1550.
- Amabile, T. M. (1983). The social psychology of creativity: a componential conceptualization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(2), 357. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.45.2.357>
- Amabile, T. M. (1997). Motivating creativity in organizations: on doing what you love and loving what you do. *California Management Review*, 40(1), 39–58. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.45.2.357>
- An, J. S., & Cooney, T. M. (2006). Psychological well-being in mid to late life: the role of generativity development and parent-child relationships across the lifespan. *International Journal of Behavioral Development*, 30(5), 410–421. <https://doi.org/10.1177/0165025406071489>
- Balay, R. (2010). Öğretim elemanlarının örgütsel yaratıcılık algıları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(1), 41–78.
- Barutçu-Yıldırım, F. ve Demir, A. (2017). Kendini engellemenin yordayıcıları olarak öz-saygı, öz anlayış ve akademik özyeterlilik. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 676– 701.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I., & Vohs, K. D. (2003). Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles?. *Psychological Science in the Public Interest*, 4(1), 1–44. <https://doi.org/10.1111/1529-1006.01431>
- Bethell, C., Jones, J., Gombojav, N., Linkenbach, J., & Sege, R. (2019). Positive childhood experiences and adult mental and relational health in a statewide sample: associations across adverse childhood

- experiences levels. *JAMA Pediatrics*, 173(11), e193007-e193007. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2019.3007>
- Canal, B. (2017). *Örgütsel özdeşleşmenin bireysel yaratıcılık üzerindeki etkisi: bankacılık sektöründe bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Carr, A. (2016). *Pozitif psikoloji*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cohn M.A., Fredrickson B.L., Brown S.L., Mikels J.A., & Conway, A.M. (2009). Happiness unpacked: positive emotions increase life satisfaction by building resilience. *Emotion*, (9), 361–368. <https://doi.org/10.1037/a0015952>
- Çelebi-Öncü, E. (2015). Bireysel yaratıcılığı geliştirici etkinlikler ve okul öncesinde yaratıcı uygulamalar. E. Çelebi-Öncü (Ed.), *Erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve geliştirilmesi* kitabı içinde, (s. 208–226). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çiçek, İ. (2021). Mediating role of self-esteem in the association between loneliness and psychological and subjective well-being in university students. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 8(2), 83–97. <https://doi.org/10.1017/jgc.2021.16>
- Çiçek, İ. ve Çeri, V. (2021). Olumlu çocukluk yaşantıları ölçeği: Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Humanistic Perspective*, 3 (3), 643–659. <https://doi.org/10.47793/hp.980149>
- Demiriz, S., & Ulutaş, İ. (2016). Çocuklar ne kadar mutlu? bazı değişkenlere göre çocuklarda mutluluğun belirlenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 16–24.
- Deniz, B. (2020). *Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarının aile uyumu, evlilik yaşamı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- DiLiello, T. C., & Houghton, J. D. (2006). Maximizing organizational leadership capacity for the future: toward a model of self-leadership, innovation and creativity. *Journal of Managerial Psychology*. <https://doi.org/10.1108/02683940610663114>
- Doğan, T. (2021). Kendini değerli hissetmenin psikolojisi öz-saygı. Erişim adresi: <https://www.tayfundogan.net> (Erişim Tarihi: 21.05.2021)
- Doğan, T., & Aydın, F. T. (2020). Olumlu çocukluk yaşantıları ölçeği'nin geliştirilmesi. *Hayef: Journal of Education (Online)*. 17(1), 1–19.
- Doğan, T., & Yavuz, K. (2020). Yetişkinlerde psikolojik sağlık, olumlu çocukluk deneyimleri ve algılanan mutluluk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 12, 1–1.
- Elkind, D. (1979). Erik Erikson: insanda gelişimin sekiz evresi. (Çev. Ali Dönmez). *A.Ü Eğitim Fakültesi Dergisi*. 12(1), 27–38.
- Erdoğan, M. Y. (2006). Yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(17), 95–106.
- Eryılmaz, A., & Atak, H. (2014). Ergen öznel iyi oluşunun, öz saygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(37), 170–181.
- Fredrickson, B. L. (2004). The broaden-and-build theory of positive emotions. *Philosophical transactions of the royal society of London. Series: Biological Sciences*. 359(1449), 1367–1377. <https://doi.org/10.1098/rstb.2004.1512>
- Furnham, A., & Cheng, H. (2000). Perceived parental behaviour, self-esteem and happiness. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 35(10), 463–470.
- Glaser, J. P., Van Os, J., Portegijs, P. J. & Myin-Germeys, I. (2006). Childhood trauma and emotional reactivity to daily life stress in adult frequent attenders of general practitioners. *Journal of Psychosomatic Research*, 61(2), 229–236. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2006.04.014>
- Güçray, S. S. (1993). Çocuk yuvasında ve ailesinin yanında kalan 9-10-11 yaş çocuklarının öz-saygı gelişimini etkileyen bazı faktörler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 3(3). 58–66
- Güngör, S., Küçün, N. T., & Sezgin, M. (2018). Girişimci öğretim elemanlarının psikolojik sermaye ve bireysel yaratıcılıklarının incelenmesi. *Sosyal Bilimler Metinleri*. 2018(2), 50–64.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi temel ilkeler ve uygulamalı analizler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S., & Şahin F. (2015), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Hayes, A. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: a regression-based approach*. New York: Guilford Press.
- Heatherton, T., & Ambady, N. (1993). Self-esteem, self-prediction, and living up to commitments. R.F. Baumeister (Ed.) *Self-esteem: the puzzle of low self regard*, New York: Plenum Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2015). Sosyal psikolojiye giriş, 17. Basım İstanbul, Evrim yayınları.
- Kwaśniewska, J., & Necka, E. (2004). Perception of the climate for creativity in the workplace: the role of the level in the organization and gender. *Creativity and Innovation Management*, 13(3), 187–196. <https://doi.org/10.1111/j.0963-1690.2004.00308.x>
- Maftai, A., Holman, A. C., & Cârlig, E. R. (2020). Does your child think you're happy? exploring the associations between children's happiness and parenting styles. *Children and Youth Services Review*, 115, 105074. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105074>.
- Manap, A. (2015). Çocukluk yaşantıları ölçeği'nin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 822–826.
- Oldham, G. R., & Cummings, A. (1996). Employee creativity: personal and contextual factors at work. *Academy of Management Journal*, 39(3), 607–634. <https://doi.org/10.5465/256657>
- Orth, U. (2018). The family environment in early childhood has a long-term effect on self-esteem: a longitudinal study from birth to age 27 years. *Journal of Personality and Social Psychology*, 637–655. <https://doi.org/10.1037/pspp0000143>.
- Öner, Ç. (2019). Genç yetişkin egzersiz liderlerinin benlik saygıları ve psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*. 3(2), 121–136.
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. 7(3), 4–9.
- Reisoğlu, İ., Gedik, N., & Göktaş, Y. (2013). Öğretmen adaylarının öz-saygı ve duygusal zekâ düzeylerinin problemleri internet kullanımıyla ilişkisi. *Eğitim ve Bilim*. 38, (170).
- Samen, S. (2008). İşletmelerde yaratıcılığın önemi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17(2), 363–378.
- Stenly, E. (2019). *Sosyal medya kullanımının bireyin öz-saygısı üzerindeki rolü: kişilerarası iletişim açısından bir değerlendirme* (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şahin, S. (2018). Psikolojik danışman adaylarının çocukluk deneyimleri algısının belirlenmesi. *Academic Review of Humanities and Social Sciences*. 1(1), 62–70.
- Taner, A. E. (2019). *Beliren yetişkinlerin kendini sevmeye ile öz-yeterlik özelliklerinin çocukluk deneyimleri ve bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tarhan, N. (2016). *10 adımda pozitif psikoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taş, M. A., & Yılmaz, N. (2020). Çocukluk deneyimleri, azim ve girişimcilik niyeti ilişkisi: sağlık yönetimi öğrencileri üzerinde bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 22(4), 1089–1106.
- Taşgıt, M. S. (2012). *Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Temel, Z. F., & Aksoy, A. B. (2001). *Ergen ve gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Topuz, C. (2014). *Duyguları anlamak* (T. Doğan, Çev). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Tukuş, L. (2010). Benlik saygısı değerlendirme ölçeği-kısa formu Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. (Uzmanlık Tezi), Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kocaeli.
- Türkmenoğlu, İ. (2017). *Pozitif yönetim*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Uyanık, G., Sezer, T., Karabulut, A., & Koçak Sazlı, E. (2019). 5-6 yaşında çocuğu olan annelerin çocukluk deneyimleri ve öznel mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*. 9(1), 177–193.
- Vogel, E., Rose, J., Roberts, L. & Eckles, K. (2014). Social comparison, social media, and self-esteem, *Psychology of Popular Media Culture*, 3, 206–222. <https://doi.org/10.1037/ppm0000047>
- Yapıcı, A., & Kayıklık, H. (2005). Ruh sağlığı bağlamında dindarlığın öz-saygı ve kaygı ile ilişkisi: Çukurova üniversitesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 3(9), 177–206.

- Yenice, N., & Yavaşoğlu, N. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik düzeyleri ile bireysel yaratıcılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(2), 107–128.
- Yıldırım, E. (2007). Bilgi çağında yaratıcılığın ve yaratıcılığı yönetmenin önemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007(1), 109–120.
- Yıldırım, Ü. B., Taş, M. A., & Çiçek, H. (2019). Yetkinlik algısı ve çalışan performansı ilişkisinde öz-saygının aracılık etkisi. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(20), 128–153.
- Zincirkıran, Z. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş grubu çocuklarının benlik kavramlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir. İlgili çalışmada 06.04.2021 tarih ve 8606 sayılı Artvin Çoruh Üniversitesi etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır.

Yazar Katkıları : Sinem TAŞ, çalışmada konunun belirlenmesi, literatür, verilerin toplanması, veri analizi ve raporlama bölümlerinde katkısı %100'dür.

Teşekkür (Varsa) : Desteğinden dolayı Arş. Gör. Mehmet Ali TAŞ'a, gösterdikleri yoğun ilgi ve emeklerinde dolayı ÖHÜİBF Dergisi Editör Kurulu'na ve sağladıkları katkılarında dolayı hakemlere teşekkür ederiz.

Ethics Statement : The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study. In the related study, necessary permissions were obtained from the ethics committee of Artvin Coruh University, dated 06.04.2021 and numbered 8606.

Author Contributions : Sinem TAŞ contributes 100% to the determination of the subject in the study, literature, data collection, data analysis and reporting.

Acknowledgement : I would like to thank Research Assistant Mehmet Ali TAŞ for her support, the Editorial Board of ÖHÜİBF Journal for their intense interest and efforts, and the referees for their contributions.
